

Taikkalamppu-
menetelmä-
opas

Omin käsin

*Menetelmäopas yhteisölliseen tekstiilitaiteen käyttöön
erityisryhmien opetuksessa*

Taikalamppu-menetelmäoppaat

Kädessäsi on ainutlaatuinen opas, jonka avulla voit avata kulttuurin kokemuksen maailmaa ja toteuttaa uudenlaisen työpajan tai taidehetken lasten tai nuorten kanssa. Se on syntynyt Taikalamppu-verkostossa, osana valtakunnallista lasten- ja nuortenkulttuurikeskusten kehitystyötä.

Taikalamppu-verkosto on toiminut vuodesta 2003 alkaen, ja sitä tukee opetus- ja kulttuuriministeriö. Lastenkulttuurikeskusten verkostossa on tällä hetkellä yksitoista jäsentä eri puolilla Suomea. Niillä kullakin on omat kehitystehtävänsä, jotka liittyvät eri taiteenlajeihin ja myös laajempiin kokonaisuuksiin kuten esimerkiksi monitaiteisuuden tai kulttuurien kohtaamiseen.

Taikalamppu-menetelmäopas toteuttaa tiettyjä arvoja, jotka ovat yhteisiä kaikille verkoston toimijoille. Niitä ovat jokaisen lapsen ja nuoren oikeus taide- ja kulttuuripalveluihin, lapsi ja nuori aktiivisena toimijana, taide ja kulttuuri osana lasten ja perheiden hyvinvointia, taiteen raja-aitojen rikkominen, kulttuurien välinen vuoropuhelu sekä vankka usko ammattitaitoon.

Tavoitteenamme on, että nämä arvot leviävät menetelmäoppaittemme avulla ympäri Suomen – myös sinne, missä ei ole varsinaisia lastenkulttuurikeskuksia.

Toivotamme sinulle ja ryhmällesi lämmittäviä Taikalampun säteitä ja onnistunutta taidehetkeä!

Terveisin, **Taikalamppu-verkoston toimijat**

Julkaisija: **Jyväskylän kaupunki/Kulttuurianta 2012**
Oppaan sisältö: **Maiju Räsänen**

Ulkoasu: **Anna Tiainen**
Paino: **Kopijyvä Oy**

SISÄLLYSLUETTELO

Alkusanat	3
Taide ja osallisuus	4
Käsityö itseilmaisun välineenä	4
Vinkkejä ohjaajalle	5
Minä, me, maailma -työpaja	6
Me tehtiin tää yhdessä -työpaja	14
Lopuksi	22

ALKUSANAT

Menetelmäoppaan työpajat ovat syntyneet Lasten- ja nuortenkulttuurikeskus Kulttuuriantan erityisryhmille suunnatuissa taidetyöpajoissa. Työpajat olivat osa Jyväskylän kaupungin Kompassi-kulttuuriopetus suunnitelmaa.

Työpajojen tärkeimpiä tavoitteita ovat osallisuuden ja yhteisöllisyyden kokemusten synnyttäminen taiteellisen toiminnan avulla sekä mielen ja käden yhteistyönä syntyvä vapaa itseilmaisuu. Pajoissa itseilmaisuus tapahtuu erilaisten tekstiilitaiteen tekniikoiden ja yhteisöllisten harjoitusten avulla. Erityistä tukea tarvitsevat oppilaat ovat olleet tärkeässä roolissa muodostamassa työpajojen muotoa ja sisältöä. Pajoissa käytettävät tekniikat eivät vaadi harjaantuneita kädentaitoja, vaan tavoitteena on, että jokainen oppilas pystyy toteuttamaan työt oman taitotasonsa mukaisesti, tarvittaessa ohjaajan avustamana.

Ensimmäinen työpajakokonaisuus keskittyy oppilaan oman kokemusmaailman avaamiseen. Työskentely on itsenäistä, mutta sen aikana syntyneet kokemukset ja ajatukset jaetaan yhteisesti. Toisessa työpajakokonaisuudessa yhdessä tekeminen on avainasemassa. Yhteisöllisessä taideprojektissa oppilaat pääsevät opettelemaan yhdessä toimimista ja kokemaan onnistumista ja arvostusta ryhmänä.

Menetelmäopas on suunnattu etenkin erityisryhmien kanssa työskenteleville opettajille ja muille ohjaajille. Harjoitukset ovat helposti sovellettavissa monenlaiseen ryhmätoimintaan. Parhaiten työpajat toimivat alle kymmenen hengen pienryhmien kanssa, mutta niitä voi soveltaa myös suuremmille ryhmille. Pajoista voi poimia myös pieniä osia tai ne voi toteuttaa kokonaisuuksina vapaasti ryhmän tarpeisiin soveltaen.

Luovia hetkiä oppaan parissa!

Maiju Räsänen
artesaani, yhteisöpedagogi

Taide ja osallisuus

Arkipäivän osallisuus kasvaa kuulluksi, nähdyksi ja hyväksytyksi tulemisen tunteista sekä ajatuksesta, että omiin asioihin voi itse vaikuttaa. Osallisuuden ja osattomuuden kokemukset vaikuttavat yksilön identiteettiin ja elämänhallintaan. Omassa lähiympäristössä ja -yhteisössä koettu osallisuus voimaannuttaa, ehkäisee syrjäytymistä ja rohkaisee aktiiviseen kansalaisuuteen.

Taiteellinen toiminta synnyttää näitä ihmiselle tärkeitä osallisuuden kokemuksia. Eri taiteenlajien kautta voi ilmaista itseään, tulla kuulluksi ja nähdyksi tai vaikuttaa omaan elinympäristöön. Taiteen tekeminen ryhmässä vahvistaa sosiaalisia taitoja ja auttaa kiinnittymään yhteisöön. Taiteen kautta voi ilmaista mielipiteitä, olla vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa, tehdä asioita näkyväksi tai muokata omaa elinympäristöä mieluisammaksi.

Käsityö itseilmaisun välineenä

Itse suunniteltu ja omin käsin tehty työ synnyttää monenlaisia ajatuksia ja kokemuksia. Ideointi- ja suunnitteluvaiheet antavat tilaisuuden luovaan itseilmaisuun ja omien ajatusten ja ideoiden esiin tuomiseen. Käsityön tekovaihe kehittää silmän ja käden yhteistyötä, tarkkaavaisuutta, kärsivällisyyttä ja luovaa ongelmanratkaisukykyä. Joskus alkuperäistä suunnitelmaa täytyy muokata tai valmistustekniikkaa muuttaa. Käsityö haastaakin kokeilemaan uutta ja ylittämään omia rajoja. Varmuus erilaisten materiaalien ja tekniikoiden käyttöön sekä luovaan itseilmaisuun kehittyä kokemusten kautta.

Pehmeiden tekstiilimateriaalien koskettaminen ja muokkaaminen sekä värien yhdistely, sekoittaminen ja imeytyminen kankaalle ovat esteettisiä kokemuksia, joiden avulla opitaan hahmottamaan materiaalin ominaisuuksia. Valmistuvan työn oma tarina syntyy usein intensiivisen tekemisen ohessa kuin itsestään. Mielikuvituksen ja yhteisen tekemisen kautta oppilaat pystyvät usein käsittelemään ja jakamaan vaikeitakin asioita yhdessä.

Vinkkejä ohjaajalle

Valmistaudu!

- Jos ohjaamasi työtapo on sinulle uusi, kokeile tekniikkaa aina ensin itse.
- Valmistele tunnit mahdollisimman hyvin etukäteen, jotta voit itse olla oppilaiden apuna ja tukena, eikä aikasi kulu esimerkiksi välineiden etsimiseen.
- Rohkeasti kokeilemaan! Oppilaat ovat usein hyvin taitavia ja luovia, kun heille antaa siihen tilaisuuden.

Kuuntele!

- Tarjoa jokaiselle oppilaalle tasavertainen mahdollisuus tulla kuulluksi.
- Oppilaiden kohtaamiseen kannattaa kiinnittää erityistä huomiota. Tee selväksi, että kuuntelet ja otat vastaan heidän ideoitaan.
- Älä johda ryhmätyöskentelyä, vaan jättyä tilaisuuden tullen sivuun tarkkailemaan ja anna oppilaiden viedä toimintaa eteenpäin.

Osallistu!

- Sitoudu tekemiseen ja anna sille aikaa.
- Keskity toimintaan, älä lue sähköpostia tai jaa läksyjä kesken työpajan.
- Arvosta oppilaiden työtä ja tsemppaa hankalissa paikoissa.

Anna palautetta!

- Huomioi jokaisen oppilaan onnistuminen tasapuolisesti.
- Älä arvostele tai vertaile oppilaiden töitä, vaan anna oppilaan itse arvioida, mikä omassa työssä on onnistunutta ja minkä tekisi seuraavalla kerralla toisin.
- Johdattele oppilaat oppimaan myös epäonnistumisista.

Hinä, me, maailma-työpaja

Työpajakokonaisuuden aikana oppilaat pääsevät ilmaisemaan itseään ja ajatuksiaan oman voimaeläinhahmon kautta. Eläimet ovat yleensä kaikille tuttuja ja helposti lähestyttäviä hahmoja. Eläinhahmon kautta oppilas saattaa uskaltaa ilmaista myös sellaisia asioita, jotka eivät muuten tulisi mieleen tai joiden ääneen sanominen voisi muuten olla vaikeaa. Työpajatyöskentely perustuu taiteen tekemisen ohessa syntyneiden ajatusten jakamiseen, toisten osallistujien kuuntelemiseen ja omana itsenään hyväksytyksi tulemiseen.

Kuuden oppitunnin pituinen työpajakokonaisuus jakautuu kolmeen osioon, joista ensimmäisessä etsitään oma voimaeläin ja pohditaan omaa suhdetta siihen. Toisessa osiossa tutustutaan toisten oppilaiden voimaeläimiin ja pohditaan ryhmässä eläinten vahvuuksia. Viimeisessä osiossa mietitään voimaeläimen suhdetta ympäröivään maailmaan ja valmistetaan voimaeläimistä suojelijahahmot.

1. osio: **Minun voimaeläimeni**

Tarvittava aika: 2 x 45 min

Tarvittavat materiaalit ja välineet:

- Piirustuspaperia, tussit ja puuvärit
- Jätesäkkejä tms. maalausaluustat
- Vaha- ja öljypastelliliituja
- Valkoista puuvillakangasta
- Ruiskuemulsiota ja väripigmentejä tai nestemäisiä kangasvärejä
- Siveltimeä, värien sekoitusastioita ja karkeaa merisuolaa

Esivalmistelut: Sekoita tarvitsemasi kangasvärit valmiiksi. Leikkaa jokaiselle oppilaalle n. A4-kokoinen pala kangasta. Jos käytät uutta kangasta, pese se aina ensin, sillä kankaat sisältävät erilaisia käsittelyaineita, jotka voivat vaikuttaa värien kiinnittymiseen.

Harjoituksen tavoitteet: Herätellä havainnointikykyä, pohtia omaa itseä suhteessa omaan voimaeläimeen.

Harjoituksen kulku:

Työpaja aloitetaan pohtimalla oppilaiden lempieläimiä. Oppilaat ja ohjaaja istuvat lattialla ringissä niin, että kaikki näkevät toisensa. Jokainen oppilas saa vuorollaan kertoa oman lempieläimensä. Eläimistä käydään yhdessä keskustelua, miksi kukin valitsi juuri tietyn eläimen. Mietitään, mitä käsite voimaeläin tarkoittaa, ja voisiko lempieläin olla myös oma voimaeläin.

Seuraavassa harjoituksessa on tarkoitus löytää oma voimaeläin. Oppilaat istuvat takaisin pöytiensä ääreen. Jokaiselle jaetaan tussi ja piirustuspaperi. Paperille piirretään tussilla ”sotkupiiirros”: viiden sekunnin ajan oppilaat saavat piirtää vapaasti viivaa paperille. Tussit laitetaan pois, ja oppilaat pääsevät etsimään piirroksesta omaa voimaeläintään. Syntyneitä muotoja katselemalla piirroksesta etsitään vihje omasta voimaeläimestä. Paperilta voi löytyä eläimen häntä, tassu, hammas, tai mahdollisesti koko eläin. Löydetty kuva väritetään esiin puuväreillä.

Valmiiksi väritetyt viivan seasta löytyneet eläimet esitellään koko ryhmälle jälleen lattialla ringissä istuen. Jokainen oppilas saa vuorollaan esitellä oman voimaeläimensä ja kertoa siitä. Yhteistä keskustelua voidaan käydä vaikka aiheista:

- **Onko minussa ja voimaeläimessäni jotain samaa?**
- **Mitä erilaista minussa ja voimaeläimessäni on?**
- **Mitä voisin oppia voimaeläimeltäni?**
- **Missä voimaeläimeni voisi auttaa minua?**

Pulpetit suojataan jätesäkeillä tai muilla maalausaluustoilla. Jokaiselle oppilaalle jaetaan pala valkoista puuvillakangasta sekä vaha- tai öljypastelliliidut. Oppilaat saavat piirtää kankaalle kuvan omasta voimaeläimestään. Kuva kannattaa värittää vahvasti, ettei se huku kangasvärin alle.

Kankaan tausta maalataan kangasväreillä. Useita eri värejä käyttämällä saadaan näyttävä pinta, ja värien yhtymäkohtiin syntyy kauniita uusia värisekoituksia. Väripintaa voi vielä kuvioda suolalla. Karkeaa merisuolaa ripotellaan märälle väripinnalle, jolloin suola imee osan väristä itseensä ja luo elävällisen kuviopinnan kankaalle. Suolan voi pudistella pois kankaan kuivuttua.

Vinkki!

Kankaiden kuivuttua väri kiinnitetään silittämällä kangas materiaalille sopivalla lämpötilalla. Silittä kangas nurjalta puolelta, ettei vahaliitu sotke raudan pohjaa. Suojaa myös silityslauta paperilla tai kankaalla.

Valmiita kankaita voi käyttää käsityötuntien materiaalina. Maalatuista kankaista voi ommella esimerkiksi erilaisia pusseja ja niitä voi yhdistellä muihin kankaisiin. Vaha- ja öljypastelliliidut kestävät hellävaraista käsinpesua silityksen jälkeen, mutta haalistuvat runsaissa pesuissa.

2. osio: **Eläimelliset me**

Tarvittava aika: 2 x 45 min

Tarvittavat materiaalit ja välineet:

- Piirustuspaperia ja puuvärit
- Erivärisiä huovutusvilloja, huovutusneulat ja superlonialustat
- Askarteluhuopaa

Esivalmistelut: -

Harjoituksen tavoitteet: Pohtia voimaeläinten ominaisuuksia ja suhdetta toisiinsa, ratkaista eläinten välille syntyvät ristiriidat.

Harjoituksen kulku:

Työpaja aloitetaan istuen ringissä lattialla. Aluksi muistellaan edellisessä työpajassa löytyneitä voimaeläimiä ja niiden ominaisuuksia. Jokainen oppilas kertoo vuorollaan voimaeläimensä ja jonkin eläimeen liittyvän asian (luonteenpiirre, elintavat tms.). Kun kaikkien oppilaiden eläimet on käyty läpi, ohjaaja kysyy oppilailta kysymyksen: Mitä tapahtuisi, jos ryhmän voimaeläimet kohtaisivat? Oppilaiden mielestä eläimet saattavat tulla heti toimeen sopuisasti tai eläinten välille voi syntyä ristiriitoja. Oppilaille annetaan haasteeksi selvittää nämä ristiriidat eläinten välillä. Kuinka saisimme kaikki eläimet tulemaan toimeen keskenään niin, ettei kukaan tappele tai syö toista? Kun ratkaisu löytyy, voivat oppilaat siirtyä takaisin omille paikoilleen.

Oppilaat piirtävät puuväreillä nopean luonnoksen omasta eläimestään tekemässä jotain, mitä kaikki eläimet voisivat tehdä sovussa. Luonnoksia mallina käyttäen aloitetaan eläinten huovutus, joka aloitetaan keskivartalosta. Villasta muotoillaan aluksi käsin litteä, eläimen keskivartalon muotoinen pala, jota aletaan pistellä huovutusneulalla superlonialustan päällä. Huovuttaminen kannattaa aloittaa pienellä määrällä villaa, sillä sitä voi tarvittaessa aina lisätä. Villaa pistellään tasaisesti joka puolelta niin kauan, että se alkaa tiivistyä. Vähän väliä on hyvä muistaa irrotella huovutustyötä alustasta, sillä tiukasti alustaan tarttunut työ menettää helposti muotonsa irrotettaessa. Kun keskivartalo on valmis, tehdään muut eläimen osat. Osat huovutetaan ensin erikseen ja kiinnitetään sitten toisiinsa pistelemällä neulalla molempien kiinnitettävien osien läpi yhtä aikaa.

Askarteluhuovasta leikataan pala, jolle kaikki eläimet mahtuvat hyvin. Valmiit huopaeläimet kiinnitetään askarteluhuopaan neulalla pistellen superlonialustan päällä. Lopuksi taustalle voi huovuttaa maiseman tai jotain eläinten yhteiseen tekemiseen liittyvää.

Neulahuovutus

Voimaeläimet huovutetaan lampaanvillasta huovutusneulan avulla. Huovutusneulan pienet väkäset sekoittavat villan kuidut toisiinsa muodostaen pehmeää tekstiilipintaa, kun neulaa painellaan villatupon läpi. Huovutuslustralana käytetään superlonin palasta. Mitä enemmän villaa pistelee, sitä tiiviimmäksi ja kestävämmäksi huopapinta muuttuu.

Vinkki!

Neulahuovutetut hahmot voi halutessaan viimeistellä vedellä ja saippualla huovuttamalla, jolloin villaa hangataan käsien välissä kevyesti veden ja saippuan avulla. Huovutustyö kutistuu huomattavasti ja huovasta tulee paksumpaa ja kestävämpää. Märkähuovutuksen päätteeksi huuhtele työ vaihdellen kylmällä ja kuumalla vedellä. Lämpötilan vaihtelut kiinnittävät villakuidut toisiinsa entistä tiiviimmin.

3. osio: **Eläintemme maailma**

Tarvittava aika: 2 x 45 min

Tarvittavat materiaalit ja välineet:

- Piirustuspaperia ja puuvärit
- Erivärisiä huovutusvilloja, huovutusneulat ja superlonialustat
- Silittämällä kiinnitettävää heijastinkangasta, silitysrauta ja -lauta
- Nappeja, helmiä, rinta- tai hakaneuloja ja kuumaliimaa

Esivalmistelut:

Harjoituksen tavoitteet: Pohtia oman voimaeläimen suhdetta ympäristöön, valmistaa oma suojeleva eläinhahmo.

Harjoituksen kulku:

Työpaja aloitetaan istumalla ringissä lattialla ja palauttamalla mieleen omat voimaeläinhahmot. Laitetaan silmät kiinni ja tehdään mielikuvitusmatka, jossa voimaeläin on saapunut koululle (tms. arkiympäristöön). Ohjaaja johdattelee oppilaat pohtimaan eläimen ajatuksia oudossa ympäristössä:

- Millaisia asioita eläin ympäristöstään huomioi, pelkääkö se ehkä jotain?
- Mitä tapahtuu koulumatkalla ja kotona?
- Miten eläin liikkuu, mitä se syö ja mihin se menee nukkumaan?
- Miten voimaeläimeni voisi auttaa minua koulussa, koulumatkalla tai kotona?
- Onko eläimellä jokin erityinen ominaisuus tai supervoima?

Mielikuvitusmatkan herättämistä ajatuksista keskustellaan yhdessä.

Suojelevien eläinhahmojen valmistus aloitetaan piirtämällä hahmosta nopea luonnos puuväreillä. Hahmo voi olla vain osa eläimestä, kuten pää, häntä, siipi tai käpälä. Tavoitteena on, että piirroksesta välittyy tapa, jolla voimaeläin auttaa ja suojelee tekijäänsä.

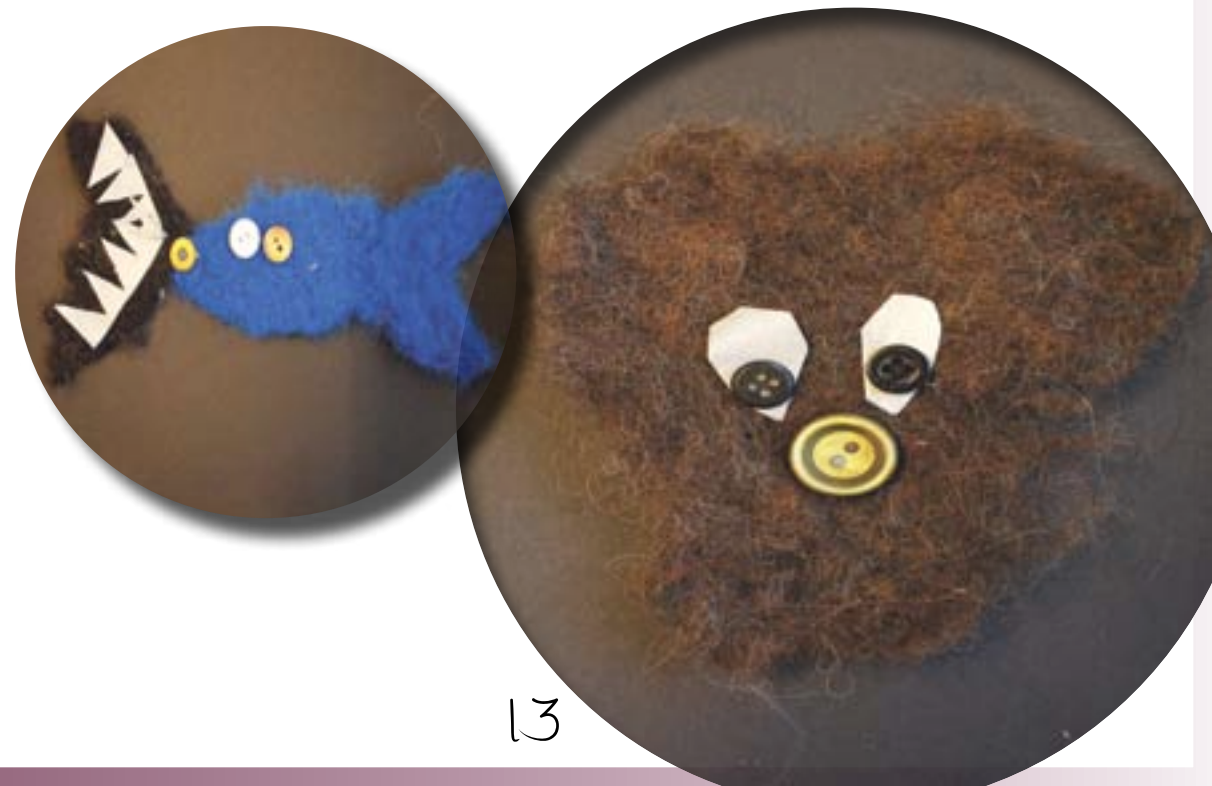
Luonnoksen perusteella neulahuovutetaan litteä hahmo. Huovutus aloitetaan piirroksen suurimmasta yksittäisestä osasta, joka toteutetaan niin pienenä, että se mahtuu tekijän kämmenelle. Hahmon pohjaksi tulevien osien on hyvä olla tukevia ja tiiviiksi pisteltyjä. Kun suuret osat on tehty, siirrytään yksityiskohtiin, joita voi toteuttaa villasta, heijastinkankaasta, napeista ja helmistä. Heijastinkankaalla voi korostaa vaikka eläimen silmiä tai sen avulla voi kiinnittää huomion eläimen supervoimaan. Heijastinkankaasta leikataan halutun muotoinen pala, ja se silitetään

kankaan ohjeiden mukaisesti kiinni tiiviiksi huovutettuun villaan. Silitys litistää villan, jota voi halutessaan pörröttää uudelleen neulaamalla työn päälle, heijastinkangasta väistäen, vielä hyvin ohuen kerroksen villaa. Työn yksityiskohdat viimeistellään napeilla ja helmillä, jotka kiinnitetään kuumaliimalla.

Valmiin voimaeläinhahmon taakse kiinnitetään rinta- tai hakaneula, jonka avulla hahmon voi kiinnittää vaikkapa reppuun tai takkiin. Rintaneulan voi kiinnittää kuumaliimalla, hakaneulat kannattaa ommella huopaan kiinni.

Vinkki!

Rintaneulojen sijaan voimaeläimistä voi valmistaa myös riippuvia heijastimia. Huopatyön läpi pujotetaan silmäneulan avulla vahva lanka (esim. kalalanka), jonka toiseen päähän kiinnitetään hakaneula. Lankaan voi halutessaan pujottaa muutaman helmen koristeeksi. Riippuville voimaeläimille kannattaa tehdä yksityiskohdat, kuten silmät, molemmille puolille työtä. Heiluva ja kääntyilevä hahmo ei siten ole koskaan nurinpäin.

14

He tehtiin tää yhdessä! -työpaja

Työpajakokonaisuuden aikana suunnitellaan ja valmistetaan ryhmätyönä tekstiilitaideos. Jokainen oppilas saa osallistua niin työn aiheen ideointiin kuin itse teoksen tekemiseen. Työpajan aikana opetellaan ryhmätyötaitoja, kuten rohkeutta tuoda esiin omia ideoita, kärsivällisyyttä kuunnella toisia ja odottaa omaa vuoroa sekä joustavuutta tehdä kompromisseja. Tärkeää on myös valmiin työn kohtelemisen sen arvon mukaisesti oikeana taideteoksena. Työn asettaminen tärkeälle ja näkyvälle paikalle vahvistaa oppilaiden osallisuuden kokemusta kouluympäristössä.

Kuuden tunnin pituinen työpajakokonaisuus jakautuu kolmeen osioon. Ensimmäinen osio painottuu työn ideointiin ja suunnitteluun erilaisten menetelmien avulla. Toisen osion aikana keskitytään kankaan maalaamiseen, ja kolmannessa osiossa viimeistellään taideteos ja keskustellaan työpajan aikana syntyneistä kokemuksista ja ajatuksista.

15

1. osio: Ideointi ja suunnittelu

Tarvittava aika: 2 x 45 min

Tarvittavat materiaalit ja välineet:

- Erilaisia postikortteja, lehdistä leikattuja kuvia tms. kuvamateriaalia sekä sisustusmaalien väriplastuja (saa ilmaiseksi rautakaupoista) inspiraation lähteeksi.
- Liitu- tai fläppitaulu ideoiden kirjaamista ja äänestystä varten.
- Akvarellipaperia, lyijykyniä, vaha- tai öljypastelliituja, vesivärejä, -kippoja ja siveltimiä.

Esivalmistelut: Suunnittele valmiin taideteoksen koko ja sijoituspaikka. Leikkaa akvarellipaperi valmiiksi mittakaavassa (esim. 1:2) suhteessa valmiiseen työhön. Jos työtä tekevä ryhmä on suuri, kannattaa jakaa paperi pienempiin osiin (jokaiselle oppilaalle oma pala), joista kootaan yhteinen palapeliluonnos. Palat numeroidaan paperin kääntöpuolelta kokoamisen helpottamiseksi.

Harjoituksen tavoitteet: Tuoda esiin omia ideoita ja kuunnella toisten ajatuksia. Kompromissien tekeminen ryhmässä.

Harjoituksen kulku:

Taideteoksen ideoinnin pohjana käytettävä kuvamateriaali levitetään suurelle pöydälle tai lattialle. Oppilaat voivat aluksi tutustua kuviin kaikessa rauhassa, minkä jälkeen jokainen oppilas valitsee yhden kiinnostavan kuvan. Valintojen jälkeen oppilaat kertovat vuorollaan, miksi he valitsivat kuvan, ja mikä tekee kuvasta kiinnostavan. Kortista voi kertoa vaikka vain yhdellä sanalla. Ohjaaja kirjoittaa sanat taululle.

Kun koko kierros on käyty läpi, katsotaan yhdessä taululle kirjattujen sanojen listaa. Samantyyllisiä sanoja voi yhdistää (esim. hevoset ja kissa = eläimet, puro ja järvi = vesi) aihekokonaisuuksiksi. Kun teemoista on karsittu pois samankaltaiset sanat, oppilaat saavat äänestää mieleisintä teemaa. Äänestys voidaan toteuttaa joko omalta paikalta viittaamalla tai pyytämällä oppilaita vetämään viivan mielestään sopivimman aiheen perään. Taideteoksen teemaksi valitaan 1–2 eniten ääniä saanutta sanaa.

Seuraavaksi koostetaan teokselle värimaailma. Sisustusmaalien väriplastut levitetään pöydälle tai lattialle. Jokainen oppilas saa valita yhden värin, joka kuvaa valittua teemaa ja sopisi parhaiten teoksen taustaväriksi. Valitut värit kirjataan taululle. Samankaltaiset värit yhdistetään ryhmiksi, joista äänestetään mielekkäimmät. Eniten ääniä saaneista väreistä valitaan 1–3 taideteoksen taustaväreiksi.

Toinen oppitunti käytetään teoksen luonnosteluun. Jos tekemiseen osallistuva ryhmä on pieni, oppilaat voivat tehdä luonnoksen yhteiselle paperille samaan aikaan työskennellen. Suuren ryhmän kanssa mittakaavaan leikattu luonnospaperi kannattaa leikata palasiksi. Jokainen oppilas saa luonnostella oman palasensa, ja lopuksi paloista kootaan yhteinen teos. Palojen leikkaamisessa voi käyttää mielikuvitusta: palat voi repiä tai leikata kolmioiksi, neliöiksi, säteittäin tai vapaalla kädellä epäsymmetrisiksi. Numeroi palat paperin kääntöpuolelta kokoamisen helpottamiseksi.

Oppilaat valitsevat yhden teemaan sopivan kuva-aiheen, joka piirretään akvarellipaperille vaha- tai öljypastelliituilla. Jos oppilaat tekevät luonnoksen yhteiselle paperille, ryhmän kesken pohditaan myös kuvien sommittelua. Lopuksi paperin tausta maalataan vesiväreillä edellisellä tunnilla sovituin värisävyin.

Vinkkejä ideointiin!

Valmiin kuvamateriaalin sijaan inspiraation lähteenä voi käyttää muitakin menetelmiä:

Musiikki

- **Oppilaat kuuntelevat silmät kiinni musiikkia. Kappaleen loputtua jokainen kertoo vuorollaan yhdellä sanalla tai lauseella, mitä kappaleesta tulee mieleen.**

Kokemuskävely

- **Taideteoksen sijoituspaikkaan tutustutaan eri aisteja käyttämällä. Oppilaat kuuntelevat ääniä ja tunnustelevat tilaa silmät kiinni. Lopuksi tilaa katsellaan eri perspektiiveistä, kuten lattianrajasta, istualtaan ja mahdollisimman korkealta erilaisia värejä ja muotoja etsien.**
- **Luokassa taululle kirjataan lista paikasta löytyneistä hyvistä asioista, joita taideteoksella halutaan korostaa. Keskustelua voidaan käydä myös paikasta löytyneistä huonoista asioista, joille voi kirjata vastakohtia taideteoksen teemoiksi tilaa tasapainottamaan.**

Ideapipo

- **Oppilaat kirjoittavat ja piirtävät ideansa paperilapulle, jotka kerätään pipoon ja käydään läpi yksi kerrallaan**

2. osio: **Kankaan maalaus**

Tarvittava aika: 2 x 45 min

Tarvittavat materiaalit ja välineet:

- Jätesäkkejä lattian tai pöydän suojaamiseen ja maalarinteippiä.
- Valkoista puuvillakangasta, lyijykyniä ja kangastussit.
- Silitysrauta- ja lauta.
- Kaankaanpainopastaa, siveltimiä, ruiskuemulsiota ja väripigmentejä tai nestemäisiä kangasvärejä

Esivalmistelut: Sekoita tarvittavat värit. Leikkaa kangas valmiiksi oikeaan kokoon. Kankaaseen tulee jättää n. 15 cm:n kiinnitysvara jokaiseen reunaan kehykseen nitomista varten. Jos käytät uutta kangasta, pese se aina ensin, sillä kankaat sisältävät erilaisia käsittelyaineita, jotka voivat vaikuttaa värien tarttumiseen.

Harjoituksen tavoitteet: Tehdä taidetta yhdessä toimien, oppia ottamaan vastuuta yhteisestä työstä ja antamaan muille tilaa toimia.

Harjoituksen kulku:

Jätesäkit teipataan lattiaa tai pöytää suojaamaan. Kangas levitetään jätesäkkien päälle. Kankaan keskelle rajataan alue, jonka ulkopuolelle jää 15 cm kangasta jokaiseen reunaan. Piirustusten tulee osua tämän kehikon sisään, etteivät ne jää valmiissa työssä kehyksen ulkopuolelle. Edellisessä työpajassa maalattuja luonnoksia mallina käyttäen luonnostellaan kuvat reilusti suunnitelmaa suurempina kankaalle. Lyijykynää kannattaa ohjeistaa käyttämään hyvin kevyesti, sillä lyijykynän jäljen ei ole tarkoitus näkyä valmiissa työssä. Pyyhekumia ei tule käyttää, sillä siitä voi jäädä roskia kankaaseen.

Lyijykynäpiirrosten ääriviivat vahvistetaan kangastussilla. Hyvin pienet yksityiskohdat voi myös värittää tussilla. Kun kaikki tarvittavat ääriviivat on piirretty, teipit poistetaan ja kangas silitetään sille sopivalla lämpötilalla. Silittäminen kiinnittää tussin värin kankaaseen, joten piirrokset eivät leviä osuessaan yhteen märkien kangasvärien kanssa.

Kankaalle piirretyt kuvat maalataan kankaanpainopastalla. Vaaleat värit kannattaa maalata ensin, ja siirtyä vasta sen jälkeen tummempisiin. Kankaan taustaa voi alkaa maalata, kun kaikki yksityiskohdat ovat valmiita. Taustan maalaamiseen käytetään nestemäisiä kangasvärejä tai ruiskuemulsiota. Sovitut värit maalataan taustalle suurilla siveltimillä. Märkiä painopastalla maalattuja kuvia ja niiden reunoja väistetään taustaa maalatessa. Nestemäinen kangasväri leviää kuvioiden reunoihin asti itseksensä parin senttimetrin etäisyydeltä maalattaessa.

Kokonaan maalattu märkä kangas jätetään lattialle kuivumaan tai siirretään mahdollisimman tasaiseen paikkaan. Kuivumispaikan epätasaisuudet tai suojamuovin rypyt saattavat aiheuttaa värin valumista tai epätasaisuuksia. Muutaman tunnin kuivunutta kangasta voi jo siirrellä, mutta edelleen kannattaa varoa paksusti kankaanpainopastalla maalattuja kohtia.

Vinkki!

Ruiskuemulsiota käytetään myös aurinkovärjäyksessä, jossa kankaalle syntyy erilaisia kuviopintoja värin kuivuneissa epätasaisesti. Nopeasti kuivuneista kohdista tulee tummimpia ja pitkään kuivuneet jäävät hyvin haaleiksi. Taustaa voi kuvioida kangasta rypyttämällä tai peittämällä esim. puiden lehdillä, langanpätkillä, karkealla merisuolalla tai paperisuikaleilla.

3. osio: Viimeistely ja ripustus

Tarvittava aika: 2 x 45 min

Tarvittavat materiaalit ja välineet:

- Silitysrauta ja -lauta.
- Valmis kiilakehys ja vasara tai puurimaa ja muut tarvikkeet puukehikon rakentamista varten.
- Niittipyssy ja nittejä.
- Tietokone ja tulostin tai musta tussi teostietojen kirjoittamista varten.

Esivalmistelut: -

Harjoituksen tavoitteet: Viimeistellä työ yhdessä, antaa taideteokselle ja sen tekijöille arvostusta.

Harjoituksen kulku:

Jos teoksen tekemiseen osallistuva ryhmä on suuri, voi eri työvaiheita toteuttaa pienemmissä ryhmissä. Jaettavia työvaiheita ovat silytys, pingotuskehysen kokoaminen ja teostietojen kirjoittaminen.

Kuivunut maalattu kangas silitetään nurjalle puolelta. Silityslauta kannattaa suojata kankaalla tai paperilla. Hyvin kuivuneesta kankaasta ei pitäisi irrota väriä, mutta toisinaan kankaalle saattaa jäädä paksumpia värikerroksia kankaanpainopastaa, joka silitettäessä irtoaa. Kangas silitetään huolellisesti kauttaaltaan, muutaman minuutin lämpökäsittely kiinnittää painovärin pysyvästi kankaaseen.

Puukehikko kootaan koko ryhmän yhteistyönä. Valmiin kiilakehysen voi koota naputtelemalla osat hellävaroen vasaralla paikoilleen. Jos kehikko kootaan puurimoista, rimat sahataan ensin sopivan mittaisiksi. Kohtiin, joista rimat halutaan kiinnittää toisiinsa, porataan reiät ja ruuvataan ruuvit paikoilleen. Suureen kehikseen kannattaa lisätä kehikon sisään tukipuut, joiden tukemina pitkät rimat pysyvät suorina.

Kangas nidotaan kiinni pingotuskehysen nurjalle puolelle. Koko ryhmä voi olla mukana avustamassa tätä työvaihetta. Aluksi asetetaan kehys paikalleen niin, että maalaukset jäävät näkyviin halutulla tavalla. Nitominen aloitetaan keskeltä kankaan sivua edeten laitoja kohti, yksi niitti n. 15 cm:n välein riittää. Ryhmä toimii apuna pidellen kehikkoa ja kangasta paikoillaan. Kulmat jätetään auki, ne nidotaan vasta aivan viimeisenä. Seuraavaksi nidotaan vastakkainen sivu, jälleen keskeltä aloittaen. Kankaan saa pingottaa hyvin tiukalle.

Jäljellä olevat reunat nidotaan kiinni ja viimeiseksi kulmat taitellaan kauniisti ja nidotaan kehikon taakse. Lopuksi kehikkoon kiinnitetään rautalanka ripustusta varten. Rautalankaa katkaistaan kehikon levyinen pätkä + 20 cm. Rautalangan päihin taitellaan lenkit, joista se nidotaan kiinni kehysen nurjalle puolelle vaakasuoraan hieman keskikohtaa ylemmäksi.

Teostiedot kirjoitetaan tietokoneella tai mustalla tussilla paperilapulle seuraavasti:

Teoksen nimi

Valmistumisvuosi

Tekijät

Teoksen koko, tekniikka (teoksen tekniikka on tussi ja maalaus kankaalle)

Teostiedot kiinnitetään seinälle taideteoksen läheisyyteen ripustuksen yhteydessä, kuten taidenäyttelyissäkin tehdään.

Lopuksi teosta ihastellaan koko ryhmän kanssa yhdessä. Oppilaille kannattaa korostaa jokaisen oppilaan tärkeää roolia teoksen synnyssä ja sitä, että oppilaat todellakin tekivät hienon työn, oikeaa taidetta, yhdessä!

Vinkki!

Taideteokselle voi järjestää virallisen paljastustilaisuuden, jossa seinälle ripustettu työ paljastetaan kankaan alta piilosta yleisölle.

Yleisöksi voi kutsua esimerkiksi naapuriluokkien oppilaita tai lasten ja nuorten vanhempia.

Tilaisuudessa opettaja tai oppilaat itse pitävät puheen teoksen synnyistä ja tekemisen vaiheista.

Lopuksi oppilaat saavat yleisöltä raikuvat aplodit.

Lopuksi

Työpajatuntien päätteeksi on hyvä purkaa työpajan aikana syntyneitä kokemuksia ja ajatuksia. Yhteinen työpajan päätöshetki voi perustua keskusteluun tai omaan pohdintaan. Ajatusten jakaminen yhdessä on tärkeää vertaisoppimista, mutta myös itsenäisesti tapahtuva kokemusten pohtiminen on arvokasta. Purkumenetelmä kannattaakin valita ryhmän ja työpajassa vallinneen tunnelman mukaan sopivaksi. Jotkut oppilaat tahtovat jakaa asioita ääneen puhumalla, toisille paperilla tai omassa mielessä tapahtuva reflektio on luontevampaa.

Loppurinki

Istutaan lattialle rinkiin. Ohjaaja johdattelee oppilaat miettimään työpajan tapahtumia kysymyksiin: Mitä opin? Missä onnistuin? Mikä harmitti? Hiljaisen pohdinnan jälkeen jokainen oppilas saa vuorollaan kertoa päällimmäiset ajatuksensa työpajasta. Ohjaaja voi tarvittaessa kommentoida tai tehdä lisäkysymyksiä. Lopuksi voidaan vielä tehdä koko ryhmän kanssa yhtä aikaa työpajatunnelmaa kuvaava ilme. Hauskoihin ilmeisiin on hyvä päättää oppitunnit.

Luovutaan murheista, jaetaan ilot

Seisotaan ringissä, oppilaat sulkevat silmänsä. Kädet asetetaan kupin muotoon. Kuppiin kerätään ikäviä ajatuksia, joita syntyi työpajan aikana. Kun jokainen on saanut murheensa kerättyä kuppiin, ne paiskataan maahan ja tallataan päälle. Edelleen pidetään silmät kiinni ja kädet kuppina. Tällä kertaa kuppiin kerätään hyviä ajatuksia, onnistumisia ja iloja. Kun kupit ovat täynnä, ilot heitetään ilmaan niin, että ne laskeutuvat koko ryhmän päälle.

Kokemusten meri

Jokaiselle oppilaalle jaetaan post-it-lappu, johon saa piirtää tai kirjoittaa omasta työpajan jälkeisestä tunnelmasta. Sillä aikaa kun oppilaat täyttävät lappuja, ohjaaja piirtää taululle janan, jonka toisessa päässä on surullinen naama ja myrskyvä meri ja toisessa päässä iloinen naama ja tyyni meri. Kun oppilaiden laput ovat valmiit, ne liimataan janalle iloiseen tai surulliseen päähän oppilaan oman tunnelman mukaan. Merta voidaan lopuksi tarkastella yhdessä.

Kuvälähteet

Menetelmäoppaan kuvituksessa on käytetty seuraavien koulujen ja luokkien oppilaiden teoksia:

Kannen kuva: Säynätsalon koulu, YPR-ryhmä

**Sivut 6-13: Jokelan koulu, starttiluokka
Keljon koulu, 3. luokka**

Sivu 14: Hurrin koulu, 3.-4. luokka

Sivut 15-21: Säynätsalon koulu, YPR-ryhmä

Valokuvat: Maiju Räsänen

Kulttuuriaitta tuo taiteen ja kulttuurin iloa lasten ja nuorten arkeen.

Kulttuuriaitta on osa Taikalamppua, joka on valtakunnallinen lastenkulttuurikeskusten verkosto. Taikalampun tavoitteena on lasten ja nuorten kulttuuripalveluiden tukeminen ja taidekasvatuksen saavutettavuuden parantaminen.

Kulttuuriaitta on toiminut seudullisesti perustamisestaan vuonna 2003 lähtien. Vuodesta 2009 alkaen Kulttuuriaitan toimialueeseen kuuluvat Jyväskylä, Muurame, Hankasalmi, Toivakka, Uurainen, Laukaa ja Petäjävesi.

*www.taikalamppu.fi
www.jyvaskyla.fi/kulttuuri/aitta*

JYVÄSKYLÄ

